

John Steinbeck

Apie peles ir žmones

1

Keletą mylių piečiau nuo Soledado Druskingoji upė visai priartėja prie stataus skardžio ir teka gili bei žalia. Bet vanduo šiltas, nes atitekėjo į šią siaurumą per geltonus smėlynus. Vienoje upės pusėje auksinis kalvos šlaitas lenkta linija glaudžiasi prie galingų ir uolėtų Gabilano kalnų, bet slėnio pusėje vanduo tarsi prismaigstytas medžių — kas pavasarį skaisčiai sužaliuojančių gluosnių, kurių tankmėje prisivelia žiemos šiukšlių, jovarų su baltai šlakuotomis ir tarsi arka virš vandens nulinkusiomis šakomis. Ant smėlėto kranto po tais medžiais lapų tiek storai ir jie tokie traškūs, kad net bėgantis driežas sukelia gana garsų čėžesį. Vakaris patupėti ant smėlio iš krūmynų susirenka triušiai, šie drėgni ploteliai po nakties būna išmarginti meškėnų pėdsakų, plačių įspaudų, paliktų aplinkinių rančų šunų, atsigerti atėjusių elnių kanopų.

Tarp gluosnių ir jovarų vingiuoja takas, kietai sutryptas berniūkščių, ateinančių iš rančų pasimaudyti gilioje sietuvoje, taip pat valkatų, kurie sunkia eisena vakare atslūkina nuo plento praleisti nakties prie vandens. Palei žemą gulsčią storo jovaro kamieną — nuo begalės laužų likusi pelenų krūva, o pats kamienas nugludintas ant jo sėdėjusių žmonių.

Karštos dienos pavakarę vėjelis pradėjo judinti medžių lapus. Šešėlis užkopė kalno šlaitu iki pat viršūnės. Ramiai, kaip pilkos akmeninės skulptūrėlės, ant smėlio kranto tupėjo triušiai. Nuo valstybinio plento pusės pasigirdo žingsniai, čezantys per sausus jovarų lapus. Triušiai puolė į slaptavietes. Prakilni gervė pamažu pakilo į orą ir nuplasnojo virš upės. Keletą akimirų buvo ramu, paskui ant tako prie žalios įlankos pasirodė du vyrai.

Jie ėjo vienas paskui kitą ir net jau atviroje vietoje sustojo kaip atėję. Abu buvo darbinėmis kelnėmis ir tokiomis pat striukėmis su varinėmis sagomis. Abu dėvėjo beformes juodas skrybėles, per petį turėjo persimetę kietai suvyniotas antklodes. Pirmasis vyriškis buvo mažas ir guvus, tamsaus veido, žvitrių akių ir ryškių, valingų bruožų. Viskas jame buvo raišku: nedidelės stiprios plaštakos, raumeningos rankos, plona ir kaulėta nosis. Už jo stovėjo tikra priešingybė — stambus beformio veido vyriškis didžiulėmis blyškioimis akimis, plačių nuolaidžių pečių; jis žengė sunkiai, kiek vilkdamas kojas, panašiai kaip lokys letenas. Jo rankos nemostagavo, jos kabojosi nukarusios.

Pirmasis vyriškis staiga sustojo aikštelėje — ėjęs iš paskos kone atsitrenkė į jį. Jis nusiėmė skrybėlę, smiliumi nubraukė nuo vidinės juostelės prakaitą ir nukrėtė jį žemėn. Stambusis jo kompanionas numetė antklodę, atsigulė kniūbsčias ant žemės ir ėmė gerti iš upės: gėrė ilgais gurkšniais prunkšdamas į vandenį kaip arklys. Mažasis nervingai priėjo prie jo.

— Leni! — griežtai perspėjo jis. — Dėl Dievo meilės, Leni, negerk tiek daug!

Lenis ir toliau prunkstė į vandenį. Mažasis vyras pasi-
lenkė ir papurtė jį už peties:

— Leni, tu vemsi kaip vakar vakare.

Lenis panardino vandenin galvą su visa skrybėle, pas-
kui atsisėdo ant žemės, vanduo nuo jo skrybėlės varvėjo ant
mėlynos striukės, bėgo per nugarą.

— Skanu, — tarė jis. — Ir tu atsigerk, Džordžai. Atsi-
gerk kaip reikiant, — jis patenkintas nusišypsojo.

Džordžas nusiėmė savo ryšulį ir atsargiai padėjo ant
žemės.

— Abejoju, ar tas vanduo geriamas, — pasakė jis. —
Atrodo drumstas.

Lenis įkišo savo didelę leteną į vandenį ir ėmė sukti
pirštus keldamas purslus; ratilai nubangavo iki kito įlankėlės
kranto, paskui sugrįžo atgal. Lenis žiūrėjo į juos.

— Žiūrėk, Džordžai. Žiūrėk, ką aš padariau.

Džordžas atsiklaupė prie vandens ir greitais gurkšniais
atsigėrė iš saujos.

— Skonis nieko, — pripažino jis. — Nors neatrodo te-
kantis. Niekada negerk vandens, kuris neteka, Leni, — pa-
sakė jis beviltiškai. — O tu, jeigu ištrokšti, tai geri nors ir iš
valkos.

Jis šliūkštelėjo vandens sau ant veido, apsitrynė juo
pasmakrę, sprandą. Tada vėl užsivožė skrybėlę, atsisėdo ir
apsikabino pritrauktus kelius. Jį stebėjęs Lenis padarė lygiai
taip pat. Atsisėdo, prisitraukė kelius, apkabino ir pasižiūrėjo

į Džordžą, ar viską atliko kaip reikia. Skrybėlę užsismaukė kiek žemiau ant akių, taip kaip Džordžo.

Džordžas niūriai žiūrėjo į vandenį. Jo akys besileidžiančioje saulėje buvo raudonos. Tada piktai pasakė:

— Jeigu tas išpera šoferis būtų žinojęs, ką šneka, tai būtume privažiavę tiesiai iki rančos. „Tik galiukas plentu“, — pasakė jis. — Tik galiukas. Beveik visos keturios prakeiktos mylios, ir tai vadinasi galiukas! Paprasčiausiai nenorėjo sustoti prie rančos vartų, štai kas. Tinginys prakeiktas. Stebiuos, kaip jis dar netingi sustoti pačiame Soledade. Meste išmetė mus ir pasakė: „Čia tik galiukas plentu.“ Garantuoju, kad buvo daugiau negu keturios mylios. Po velnių, kaip karšta.

Lenis droviai pažvelgė į jį ir pasakė:

— Džordžai?

— Aha. Ko nori?

— Kur mudu einam, Džordžai?

Mažasis vyriškis timptelėjo skrybėlės kraštą ir pašnairavo į Lenį.

— Tai tu jau ir šitą pamiršai? Tau reikia iš naujo pasakyti, ar ne? Dieve mano, juk tu tikrai kvailas, brolyti!

— Aš pamiršau, — tyliai pratarė Lenis. — Bet stengiausi nepamiršti. Kaip Dievą myliu, stengiausi, Džordžai.

— Gerai, gerai. Pasakysiu tau dar kartą. Vis tiek neturiu ko veikti. Galiu kad ir visą dieną pasakoti tau dalykus, kuriuos tu tuojau pamirši, paskui vėl pasakosiu tą patį iš naujo.

— Labai stengiausi, labai, — pasakė Lenis, — bet vis tiek nieko gero. Bet apie triušius aš atsimenu, Džordžai.

— Velniop tuos triušius. Vienintelis daiktas, ką tu atsimeni, tai triušiai. Gerai! Dabar klausykis, ir kad man šį kartą atsimintum, nes vėl turėsime bėdų. Atsimeni, kaip atsidūrėm Hovardo gatvės purve ir žiūrėjome į tą juodą lentą?

Lenio veide nušvito laiminga šypsena.

— O kaipgi, Džordžai. Aš tą prisimenu... bet... bet ką mes darėm paskui? Prisimenu, kaip atėjo tokios merginos ir tu pasakei... tu pasakei...

— Velniop, ką aš pasakiau. Ar tu prisimeni, kaip mudu nuėjome pas „Murėjų ir Redį“ ir jie davė mums darbo kortelės ir autobuso bilietus?

— Žinoma, Džordžai. Dabar prisimenu.

Jis greitai susikišo rankas į striukės kišenes. Paskui tyliai pratarė:

— Bet aš savo kortelės neturiu. Tikriausiai pamečiau, — jis liūdnai nudūrė akis į žemę.

— Tu jos niekada ir neturėjai, kvailas žioply. Aš jas abi pasiėmiau. Manai, paliksiu pas tave darbo kortelę?

Lenis su palengvėjimu išsišiepė.

— Aš maniau... maniau, kad įsikišau ją kišenėn, — jo ranka vėl įlindo į kišenę.

Džordžas griežtai pažvelgė į jį.

— Ką tu ten turi?

— Mano kišenėj nieko nėra, — gudriai atsakė Lenis.

— Žinau, kad joje nėra. Tu turi tą daiktą rankoje. Ką ten laikai saujoj?

— Aš nieko neturiu, tikrai, Džordžai.

— Nagi duokš man.

Lenis užkišo sugniaužtą saują už nugaros, toliau nuo Džordžo.

— Tai tik pelė, Džordžai.

— Pelė? Gyva pelė?

— Aha, tik negyva, Džordžai. Bet aš jos neužmušiau.

Tikrai! Aš ją radau. Negyvą radau.

— Duok šen! — paliepė Džordžas.

— Leisk man ją pasilikti, Džordžai.

— *Duok šen!*

Sugniaužta Lenio ranka lėtai pakluso. Džordžas paėmė pelę ir švystelėjo ją į krūmus kitapus užutėkio.

— Kam tau, po velnių, reikalinga negyva pelė?

— Eidamas aš ją glostau nykščiu, — atsakė Lenis.

— Tai va, kai eini su manim, neglostysi jokių pelių. Ar dabar prisimeni, kur mudu einam?

Lenis išsigando, paskui sutrikęs nuleido galvą tarp kelių.

— Vėl pamiršau.

— Jėzau Kristau, — piktai pratarė Džordžas. — Suprask, mudu dirbsim rančioje, panašiai kaip toje, kur dirbom šiaurėje.

— Šiaurėje?

— Vyde.

— Ak taip. Prisimenu. Vyde.

— Ta ranča, į kurią einame, yra už kokio ketvirčio mylios, štai ten. Nueisim ten ir pasišnekėsime su bosu. Taigi klausykis — aš jam paduosiu darbo bilietus, bet tu jam nesakysi nė žodžio. Stovėsi ten ir nė nepraversi burnos. Jeigu jis supras, koks tu esi žioplis, mudu negausim darbo, bet

jeigu jis pirma pamatys, kaip tu dirbi, ir tik paskui išgirs, kaip kalbi, tai viskas bus gerai. Supratai?

— Žinoma, Džordžai. Žinoma, supratau.

— Tvarka. Tai ką tu darysi, kai mes ateisim pasikalbėti su bosu?

— Aš... aš, — Lenis susimąstė. Jo veidas sustingo nuo įtampos. — Aš... nieko nesakysiu. Tik stovėsiu, ir viskas.

— Šaunuolis. Gerai. Pakartok kelis kartus, kad tikrai nepamirštum.

Lenis ėmė tyliai sau murmėti:

— Aš nieko nesakysiu... aš nieko nesakysiu... aš nieko nesakysiu.

— Gerai, — tarė Džordžas. — Ir dar tu nedarysi tokių nesąmonių, kokias darei Vyde.

Lenis sutriko.

— Kokias dariau Vyde?

— Vadinasi, tu ir tą pamiršai? Tai aš tau ir nebepriminsiu, tik saugokis, kad vėl neiškrėstum to paties.

Lenio veide švystelėjo kažkokia suvokimo kibirkštis.

— Jie išvijo mus iš Vydo, — triumfuodamas išpyškino jis.

— Išvijo kaip šunis, — pasišlykštėdamas pasakė Džordžas. — Jie ieškojo mūsų, bet nepagavo.

Lenis patenkintas sukriženo:

— Būk ramus, aš to nepamiršau.

Džordžas atsigulė ant smėlio, pasikišo po galva sunertas rankas, Lenis padarė tą patį, paskui kilstelėjo galvą patikrinti, ar viską atliko kaip reikiant.

— Viešpatie, kiek man su tavimi vargo, — atsiduso Džordžas. — Kaip būtų lengva ir patogų, jei neturėčiau tavęs ant sprando. Gyvenčiau visai kitaip, gal įsitaisyčiau merginą.

Kiek laiko Lenis gulėjo ramus, paskui viltingai pasakė:

— Mudu turime dirbti rančioje, Džordžai.

— Gerai. Tą supratai. Bet nakvosim čia, nes taip reikia.

Diena blėso greitai. Tiktai Gabilano kalnų viršūnėse švietė iš slėnio jau pasitraukusi šviesa. Per užutėkį nuplaukė vandeninis žaltys, iškėlęs galvą kaip periskopą. Srovėje truputėlį virpėjo nendrės. Toli palei plentą kažką sušuko vyriškas balsas, jam atsiliepė kitas. Jovarų šakos sušlamėjo nuo vėjo gūσιο ir vėl nutilo.

— Džordžai, kodėl mudu neinam į rančą, gal ten gautume vakarienę? Juk rančioje valgo vakarienę.

Džordžas pasivertė ant šono.

— O ko ten tau? Man ir čia patinka. Rytoj pradėsime dirbti. Kai važiuojame čia, mačiau kuliamąsias mašinas. Vadinasi, turėsime pilti į maišus grūdus, arpuoti. O šįvakar aš gulėsiu ir žiūrėsiu į dangų. Man taip patinka.

Lenis atsiklaupė ir pažvelgė į Džordžą.

— Tai mes nevalgysime vakarienės?

— Žinoma, valgysime, jei tu pririnksi sausų gluosnio šakų. Aš maiše turiu tris dėžes pupų. Tu tik užkurk laužą. Kai sukrausi šakas, aš tau duosiu degtukų. Tada pakaitinsime pupas ir pavakarieniausime.

Lenis pasakė:

— Man patinka pupos su kečupu.

— Na, kečupo tai neturim. Eik rinkti malkų. Ir nesival-kiok. Greit sutems.

Lenis atsistojo ir dingo krūmuose. Džordžas liko gu-
lėti kur gulėjęs ir pradėjo švilpauti. Toje pusėje, kur nuėjo
Lenis, buvo girdėti pliaukšint. Džordžas liovėsi švilpavęs ir
įsiklausė.

— Vargšas kvailelis, — nepiktai pratarė jis ir vėl ėmė
švilpauti.

Netrukus traškėdamas per krūmus sugrįžo Lenis. Ran-
koje jis nešėsi gluosnio šaką. Džordžas atsisėdo.

— Gerai, — šiurkščiai pasakė jis. — Duok man tą pelę!
Bet Lenis susikaupęs nutaisė kuo nekalčiausią veidą.

— Kokią pelę, Džordžai? Aš neturiu jokios pelės.

Džordžas ištiesė ranką.

— Na, greičiau. Duokš ją man. Manęs neapmausi.

Lenis ėmė abejoti, kiek pasitraukė ataturstas, dirstelėjo
į krūmus tarsi laisvėn ketinantis sprukti laukinis. Džordžas
šaltai paklausė:

— Ar tu atiduosi tą pelę, ar reikės tau įkrėsti?

— Ką tau atiduoti, Džordžai?

— Pats gerai žinai ką. Atiduok man tą pelę.

Lenis nenorom įkišo ranką į kišenę. Jo balsas truputį
drebėjo:

— Nesuprantu, kodėl negaliu jos turėti. Juk ta pelė
niekam nepriklauso. Aš jos nepavogiau. Radau ją gulinčią
pakelėj.

Džordžo ranka vis dar buvo valdingai ištiesta. Lėtai,
kaip šuniukas, kuris nenori atnešti šeimininkui sviedinio,

Lenis prisiartino, paskui vėl atsitraukė, vėl žengė priekin. Džordžas garsiai spragtelėjo pirštais, ir tai išgirdęs Lenis padėjo jam ant delno pelę.

— Aš su ja nedariau nieko bloga, Džordžai. Tiktai glosčiau.

Džordžas atsilošė ir numetė pelę kaip galėdamas toliau į tamsėjančius krūmus, paskui nuėjo prie vandens ir nusiplovė rankas.

— Kvaily nelaimingas. Gal manai, kad aš nemačiau tavo šlapių batų? Juk bridai per upę jos atsinešti.

Jis išgirdo, kaip Lenis šniurkščiodamas verkia, ir staugiai apsisuko.

— Žliumbia kaip kūdikis! Viešpatie Dieve! Ir dar toks dičkis.

Lenio lūpa virpėjo, akyse buvo ašaros.

— Ak, Leni! — Džordžas uždėjo jam ant pečių ranką. — Aš ją atėmiau ne iš godumo. Ta pelė nebešviežia, Leni, be to, glostydama tu ją sutraiškei. Susirask kitą, ir aš tau leisiu ją truputį paturėti.

Lenis atsisėdo ant žemės ir beviltiškai susiėmė rankomis galvą.

— Aš nežinau, iš kur gauti kitą pelę. Prisimenu, jas man duodavo viena moteris, kai tik randa, tai ir duoda. Bet čia tos moters nėra.

Džordžas prunkštelėjo:

— Hm, moteris? Net neprisimeni, kas ta moteris buvo. Juk tai tavo teta Klara. Ir ji galų gale nustojo tau jas davusi. Tu juk visada jas sutraiškydavai.

Lenis liūdnai pažvelgė į jį.

— Jos būdavo tokios mažos, — teisindamasis pasakė jis. — Aš jas glostydavau, jos pradėdavo kandžioti man pirštus, tada truputį suspausdavau joms galvą, ir jos numirdavo, juk būdavo tokios mažos. Gal kur nors rasim triušių, Džordžai. Jie ne tokie maži.

— Velniop tuos triušius. Ir gyvų pelių tau negalima duoti. Teta Klara duodavo tau guminę pelę, bet tu neturėdavai ką su ja veikti.

— Ją nesmagu glostyti, — tarė Lenis.

Saulėlydžio gaisras nusileido už kalnų, ir slėnį užliejo prieblanda, tarp gluosnių ir jovarų pasidarė tamsu. Vandens paviršium iškilo didelis karpis, įtraukė oro, paskui vėl paslaptinčiai paniro į tamsų vandenį, palikdamas paviršiuje tiktai besiskleidžiančius ratilus. Sušnarėjo lapai, ant vandens ėmė leistis maži gluosnių vatos pūkeliai.

— Tai tu atneši malkų? — griežtai paklausė Džordžas. — Už tų jovarų jų visa krūva. Potvynio išplautų pagalių. Eik ir atnešk.

Lenis nuėjo ir atnešė glėbelį sausų lapų ir žabų. Numeitė viską ant senų pelėnų krūvos, paskui nuėjo vėl, paskui vėl. Jau buvo beveik naktis. Virš vandens nušvilpnojo sparnais balandis. Džordžas nuėjo prie laužavietės ir uždegė sausus lapus. Plykstelėjo liepsna, sutraškėjo žabai. Džordžas atrišo savo antklodę ir išėmė tris skardines pupų. Sustatė jas aplink laužą, kad kaistų, bet atokiau nuo ugnies.

— Tiek pupų užtektų net keturiems vyrams, — pasakė Džordžas.

Lenis žiūrėjo į jį iš kitapus laužo. Paskui nuolankiai pareiškė:

— Man jos patinka su kečupu.

— Bet mes jo neturim, — pratrūko Džordžas. — Tu visada nori to, ko neturim. Viešpatie Dieve, kaip aš lengvai gyvenčiau, jei būčiau vienas. Susirasčiau darbą, tarnybą, jokių vargų. Jokių rūpesčių, o mėnesio gale pasiimčiau penkiasdešimt žaliukų, nuvažiuočiau į miestą ir prisipirkčiau, ko tik širdis geidžia. Jei noriu, visą naktį prasivartau viešnamy. Kur noriu, ten valgau, gal viešbuty, gal kur kitur, užsisakau, kas tik šauna į galvą. Ir taip galėčiau daryti kiekvieną sumautą mėnesį. Nusiperku galoną viskio, gal nueinu į lošimo namus, pliekiu kortomis arba žaidžiu biliardą.

Lenis atsiklaupė ir pro laužą pažvelgė į piktą Džordžą. Ir Lenio veide pasirodė baimė.

— O ką aš turiu dabar? Turiu tave! Tu pats negali susirasti darbo, ir per tave aš prarandu ir tą, kurį susirandu. Per tave aš visą laiką bastausi iš vienos vietos į kitą. Bet tai dar ne pats didžiausias blogumas. Tu vis ką nors pridirbi. Prikreti kvailysčių, ir aš turiu tave vaduoti, — jis dabar kone spiegė. — Ak, tu kvaily šunsnuki! Juk per tave aš visą laiką kaip ant žarijų, — jis nutaisė tokį veidą kaip mergaičių, kai jos mėgdžioja viena kitą. — „Aš tik norėjau paliesti tos merginos suknelę, tiktai norėjau paglostyti ją kaip gyvą pelę...“ Iš kur, po velnių, ji gali žinoti, kad tu tik norėjai paliesti jos suknelę? Ji traukiasi atgal, o tu laikai ją sugriebęs kaip kokią pelę. Ji pradeda klykti, mudu visą dieną tupim griovyje, kol

vyrai mūsų ieško, o naktį maunam iš tos vietos kuo toliau. Ir visą laiką kas nors panašiai, visą laiką. Reikėtų uždaryti tave į narvą su milijonu pelių — tada galėtum sau džiaugtis.

Staiga jo pyktis atlėjo. Pro laužą jis pažvelgė į prislėgtą Lenio veidą, paskui susigėdęs nuleido akis į liepsną.

Buvo jau tamsu, bet liepsna apšvietė medžių kamienus ir susiraižgiusias šakas virš galvų. Lenis lėtai ir atsargiai slinko aplink laužą, kol atsidūrė šalia Džordžo. Tada atsitūpė. Džordžas apsuko skardines, kad įkaistų kitas šonas. Jis apsimetė nepastebįs, kad Lenis taip arti jo.

— Džordžai, — ištarė labai tyliai. Jokio atsako. — Džordžai!

— Ko tu nori?

— Aš tik juokavau, Džordžai. Aš visai nenoriu kečupo. Jeigu jo ir būtų, aš vis tiek nevalgyčiau.

— Jeigu turėtume, galėtum kiek ir užvalgyti.

— Bet aš vis tiek nė trupučio nevalgyčiau, Džordžai.

Visą palikčiau tau. Galėtum apsipilti juo savo pupas, o aš nė į burną neimčiau.

Džordžas niūriai žiūrėjo į laužą.

— Kai pagalvoju, kaip šauniai gyvenčiau be tavęs, tai net galva svaigsta. O dabar jokios ramybės.

Lenis tebeklūpėjo. Jis žiūrėjo į tamsą kitapus upės.

— Džordžai, tu nori, kad aš išeičiau ir palikčiau tave vieną?

— O kur tu, po velnių, gali eiti?

— Kur nors galiu. Galiu nueiti į tuos kalnus. Susirasčiau kokį nors urvą.

— Taip? O ką valgytum? Juk tau neužteks proto susirasti maisto.

— Ko nors susirasčiau, Džordžai. Man nebūtinai labai geras maistas su kečupu. Gulėčiau saulėje, ir niekas neliesų manęs. O jei rasčiau pelę, tai pasiimčiau. Ir niekas jos iš manęs neatimtų.

Džordžas greitai ir tiriamai pažvelgė į jį.

— Aš buvau blogas, ar ne?

— Jeigu tu nenori manęs, tai aš galiu eiti į kalnus ir susirasti urvą. Tuoj pat galiu eiti.

— Ne, klausyk! Aš tik juokavau, Leni. Aš noriu, kad tu būtum su manim. Visas blogumas, kad tu sutraiškai tas peles, — jis patylėjo. — Žinai, ką aš padarysiu, Leni. Pirmiausia parūpinsiu tau šuniuką. Jo gal nenugalabysi. Jis bus daug geriau už peles. Ir tu galėsi stipriau jį glostyti.

Lenis ant šio jauko nekibo. Jis jautė, kur jo pranašumas.

— Jeigu nenori manęs, tai tik pasakyk, ir aš išeinu į tuos kalnus, išeinu ir gyvenu sau vienas. Ir niekas nevogs iš manęs pelių.

— Aš noriu, kad tu pasiliktum su manim, — pasakė Džordžas. — Viešpatie, juk kas nors gali tave nušauti kaip kokį kojotą, jei būsi vienas. Ne, geriau būk su manim. Tavo teta Klara nenorėtų, kad gyventum vienas, net ir mirusi.

Lenis gudriai paprašė:

— Papasakok man... kaip anksčiau...

— Ką papasakoti?

— Apie triušius.

Džordžas piktai atšovė:

— Atstok tu nuo manęs.

— Būk geras, Džordžai, — ėmė prašyti Lenis. — Papasakok man. Gerai, Džordžai? Kaip anksčiau pasakojai.

— Tau tas labai smagu, ar ne? Gerai jau, papasakosiu, o paskui valgysim vakarienę...

Džordžo balsas pasidarė kimesnis. Žodžius jis tarė ritmiškai, lyg jau daug sykių juos būtų kartojęs:

— Tokie vaikinai kaip mes, kurie dirba fermose, yra patys vienišiausi pasaulyje. Jie neturi šeimos. Jie neturi savo namų. Ateina į fermą, užsidirba pinigų, paskui mauna į miestą jo prašvilpti, o prašvilpę, žiūrėk, jau lenkia nugarą kitoje fermoje. Jie neturi ateities, apie kurią galėtų galvoti.

Lenis tiesiog švytėjo.

— Taip, taip, tikrai. O dabar papasakok apie mudu.

Džordžas ėmė pasakoti toliau:

— Bet mums yra kitaip. Mudu turim ateitį. Mudu turim su kuo pasišnekėti, su tokiais žmonėmis, kuriems mes rūpim. Mums nereikia tupėti kokiam nors bare, nes mudu turim kur nueiti. Jei tie kiti vaikinai patenka į kaliūzę, tai gali ten ir supūti, nes visiems ant jų nuspjauti. Bet ne ant mūsų.

Tada įsikišo Lenis:

— Bet ne ant mūsų! O kodėl? Todėl... todėl, kad tu turi rūpintis manimi, o aš turiu rūpintis tavimi, štai kodėl, — jis patenkintas nusijuokė. — Varyk toliau, Džordžai!

— Juk tu moki atmintinai. Gali pats toliau pasakoti.

— Ne, geriau tu. Aš galiu ką nors pamiršti. Papasakok, kaip viskas bus.

— Gerai. Vieną dieną mudu sumesim į krūvą savo pinigų ir nusipirksim namuką, paskui dar keletą akru žemės, karvę ir kiaulę ir...

— Ir gyvensim iš žemės kaip inkstai taukuose, — sūško Lenis. — Ir turėsime triušių. Pasakok, Džordžai! Papasakok, kas bus mūsų sode, ir apie triušius narveliuose, ir apie lietų žiemą, ir apie krosnį, ir kokia stora būna grietinė ant pieno, tokia, kad net peiliu neįpjausi. Papasakok, Džordžai.

— Kodėl tu pats negali? Juk viską gerai žinai.

— Ne... tu papasakok. Jei aš pasakosiu, bus ne tas. Pasakok, Džordžai, kaip aš prižiūrėsiu triušius.

— Gerai, — pasakė Džordžas. — Mes turėsime daug lysvių daržovių, pulką triušių ir vištų. O kai žiemą pradės lyti, mudu spjausim į visus darbus, užsikursim krosnyje ugnį, sėdėsime sau ir klausysimės, kaip į stogą teškena lietus... Nesąmonės! — jis išsitraukė iš kišenės lenktinį peilį. — Daugiau nebeturiu laiko.

Jis įsmeigė peilį į vienos skardinės viršų, išpjovė skylę ir padavė Leniui. Paskui atidarė kitą. Iš šoninės kišenės ištraukė du šaukštus ir vieną padavė Leniui.

Juodu sėdėjo prie ugnies, kabino pupas ir godžiai kramtė. Kelios pupos iškrito iš Lenio burnos. Džordžas mostelėjo šaukštu.

— Ką tu rytoj sakysi, kai šeimnininkas pradės klausinėti? Lenis liovėsi kramtęs ir nurijo. Jo veidas buvo susikaupęs.

— Aš... aš... nesakysiu... nė žodžio.

— Šaunuolis! Puiku, Leni! Ko gero, daraisi protinges-

nis. Kai turėsim tuos kelis akrus žemės, aš galėsiu tau pavesti triušius. Ypač jeigu turėsi tokią gerą atmintį kaip dabar.

Lenis net gurktelėjo iš pasididžiavimo.

— Neužmiršiu, — pažadėjo jis.

Džordžas vėl mostelėjo šaukštu:

— Klausyk, Leni. Noriu, kad tu čia apsidairytum. Tu gali įsiminti šitą vietą, ar ne? Ferma yra už pusės mylios į tą pusę. Matai ten, palei upę?

— Žinoma, — atsakė Lenis. — Aš viską atsimenu. Juk atsiminiau, kad nereikia sakyti nė žodžio?

— Aišku, atsiminei. Tai klausyk. Leni... jeigu tu ko nors prisidirbsi, kaip visada prisidirbi, tai aš noriu, kad tu tuojau ateitum čia ir pasislėptum krūmuose.

— Pasislėpti krūmuose, — lėtai pakartojo Lenis.

— Ir tol būk čia, kol ateisiu aš. Prisiminsi šitą?

— Žinoma, prisiminsiu, Džordžai. Ir tol būsiu čia, kol ateisi tu.

— Bet tu nieko nepridirbsi, nes jei pridirbsi, tai aš neleisiu tau prižiūrėti triušių.

Jis numetė į krūmus savo tuščią skardinę.

— Aš nieko nepridirbsiu, Džordžai. Aš nesakysiu nė žodžio.

— Gerai, atsinešk savo antklodę čia, prie ugnies. Čia bus smagu miegoti. Matyti dangus, lapai. Daugiau ugnies nebekurstyk. Tegu pamažu užgęsta.

Juodu pasitaisė guolius ant smėlio, ugniai blėstant, šviesos ratas mažėjo; susiraižgiusios šakos išnyko, tiktai vos pasitebimai bolavo medžių kamienai. Lenis iš tamsos paklausė:

— Tu miegi, Džordžai?

— Ne, o ko nori?

— Tegu mūsų triušiai būna visokių spalvų, Džordžai.

— Žinoma, — mieguistai atsakė Džordžas. — Triušiai bus raudoni, mėlyni ir žali, Leni. Milijonai triušių.

— Tokie storavilniai, Džordžai, kaip mačiau Sakramento mugėje.

— Žinoma, storavilniai.

— Nes kitaip, Džordžai, aš galiu išeiti ir gyventi urve.

— Gali eiti nors ir į patį pragarą, — atsakė Džordžas. — O dabar užsičiaupk.

Žarijos rausvai švytėjo. Kalvose palei upę staugė kojotas, iš kitos upelio pusės jam atsiliepė šuo. Nakties vėjelyje šlamėjo jovarų lapai.

2

Miegamasis barakas buvo pailgas stačiakampis pastatas. Sienos viduje išbaltintos, grindys nedažytos. Trijose sienose buvo maži kvadratiniai langeliai, ketvirtojoje — tvirtos durys su mediniu skląščiu. Palei sienas stovėjo aštuonios lovos. Penkios jų užtiestos antklodėmis, kitos trys — tiktai šiurkščia čiužinių medžiaga. Virš kiekvienos lovos prie sienos buvo prikalta po dėžę nuo obuolių, kuri atstojo tarsi kokią lentyną gulto savininko daiktams. Tose lentynose buvo šio bei to pridėta — muilo ir talko, skustuvai ir tie vakarietiški žurnalai, kuriuos fermose dirbantys vyrai mėgsta paskaityti ir slapta tiki tuo, kas juose parašyta. Kitose lentynose buvo šiokių tokių vaistų, mažų buteliukų, šukų. Ant įkaltų vinių lauko pusėje kabėjo keletas kaklaraiščių. Prie vienos sienos stovėjo juoda ketaus krosnis. Jos kaminas buvo iškištas tiesiai pro lubas. Vidury kambario stovėjo didelis kvadratinis stalas, apšnerkštas kortomis, aplinkui — poromis sustatytos dėžės sėdėti žaidėjams.

Apie dešimtą valandą ryto pro vieną langą nuširdavo šviesus dulkių stulpas, pro jį tarsi kokios krintančios žvaigždės nardydavo musės.

Pakilo medinis skląstis. Durys prasivėrė, ir įėjo aukštas gunktelėjęs vyriškis. Jis buvo su mėlynais džinsais ir kairėje

rankoje turėjo didelę šluotą. Paskui jį ėjo Džordžas, paskui Džordžą — Lenis.

— Bosas laukė jūsų vakar vakare, — pasakė senis. — Labai siuto, kai nepasirodėt ši rytą, — jis dešine ranka parodė į lovas palei krosnį, ir iš jo rankovės išlindo apvalus, į pagali panašus strampas be plaštakos. — Galit gultis į tas dvi.

Džordžas priėjo artyn ir numetė savo antklodes ant šiurkštaus šiaudų prikimšto maišo, kuris atstojo čiuzinį. Pažiūrėjo į lentyną virš lovos ir išėmė iš jos nedidelę geltoną skardinę.

— Kas čia per velnias? — paklausė jis.

— Nežinau, — atsakė senis.

— Parašyta, kad naikina visas blusas, tarakonus ir kitokius vabalus. Kokias čia lovas jūs mums duodat? Mums triušiai kelnėse nereikalingi.

Senasis sargas pakėlė šluotą, pabruko ją po pažastim ir atkišo ranką į skardinę. Tada atidžiai perskaitė etiketę.

— Žinot, kaip čia yra, — pagaliau prabilo jis. — Paskutinis vaikas, kuris miegojo toje lovoje, buvo kalvis; labai šaunus vyrukas, ir švarus kaip reta. Plaudavosi rankas net *pavalgęs*.

— Tai iš kur, po velnių, jis turėjo šitų gyvių?

Džordžas ėmė pykti. Lenis padėjo ant gretimos lovos savo daiktus ir atsisėdo. Jis net prasižiojęs žiūrėjo į Džordžą.

— Klausyk, — tarė senasis sargas. — Tas kalvis, Vitis vardu, iš tokių žmonių, kurie mėgsta pašlakstyti tokių skysčių, jeigu parazitų ir nėra. Šiaip dėl viso pikto, supranti? Žinai, ką jis darydavo? Kai valgydavom, tai nusilupdavo vir-

tas bulves, iškrapštydavo kiekvieną mažiausią akutę, tik tada imdavo į burną. O jeigu kiaušiny pasitaikys koks raudonas krešuliukas, tai irgi būtinai iškrapštys. Baisiai išrankus maistui. Toks jau buvo žmogus — švarus. Sekmadeniais visada, būdavo, pasipuošia, net jeigu niekur ir neina, užsiriša kaklaraištį ir sėdi sau barake.

— Nesinori tikėti, — skeptiškai pasakė Džordžas. — O kodėl jis išėjo?

Senis įsikišo kišenėn geltonąją skardinę, paskui krumpalais pasitrynė baltas šiurkščias žandenas.

— Matai... jis... ėmė ir išėjo, kaip ir kiti išeina. Sakė, kad dėl maisto. Matyt, nebenustygo vienoj vietoj. Apie kokią kitą priežastį nekalbėjo, tik apie maistą. Vieną vakarą paprašė sąskaitos ir išėjo, kaip bet kuris kitas išeina.

Džordžas pakėlė antklodę ir pažiūrėjo po ja. Paskui pasilenkęs iš arti ištyrinėjo čiuzinį. Lenis tuojau pat atsistojo ir taip pat apžiūrėjo savo lovą. Pagaliau Džordžas, atrodo, liko patenkintas. Išvyniojo savo ryšulį ir iškraustė ant lentynos daiktus: skustuvą, muilo gabalėlį, šukas ir tablečių buteliuką, tepalą ir odinį riešo raištį. Paskui kruopščiai paklojo antklodes. Senis tarė:

— Tikriausiai tuojau ateis bosas. Buvo tikrai įsiutęs, kai šįryt nepasirodėt. Įpuolė per pačius pusryčius ir kad užriks: „Kur, po velnių, tiedu vyrai?“ Ir arklininkui velnių davė.

Džordžas išlygino raukšlę ant lovos ir paklausė:

— Davė velnių arklininkui?

— Aha. Matai, arklininkas yra nigeris.

— Hm. Nigeris?

— Aha. Visai nieko žmogelis. Su kupra, kažkada įspyrė arklys. Kai tik bosas įsiunta, tai vis jam ir kliūna. Bet arklīninkui į viską nusispjaut. Jis labai mėgsta skaityti. Kambary turi daug knygų.

— Kas per žmogus tas bosas? — paklausė Džordžas.

— Na, visai nieko tipas. Kartais labai įsiunta, bet šiaip nieko. Žinai, ką jis padarė per Kalėdas? Pastatė galoną viskio ir sako: „Gerkit sau į sveikatą, vyručiai, juk Kalėdos tik vieną kartą per metus.“

— Skiedi! Visą galoną?

— Garbės žodis. Tai smagiai pasilinksminom. Tą vakarą įsileidome ir nigerį. Toks mažiukas vežikas Smitis pradėjo kibti prie nigerio. Kaip reikiant. Vyrai neleido Smičiui spardyti, tai nigeris liko beveik sveikas. Smitis paskui aiškino, kad jei dar kojomis, tai būtų užplumpinęs nigerį. Vyrai sakė Smičiui, kad kojomis negalima, nes nigeris su kupra, — jis nutilo, mėgaudamasis prisiminimais. — Paskui vyrai nuėjo į Soledadą ir sukėlė vėją. Aš nebėjau. Nebeturiu tokiems dalykams smarvės.

Tuo metu Lenis baigė kloti savo lovą. Medinis skląstis pakilo, ir durys atsidarė. Tarpdury pasirodė nedidelis kresnas vyras. Jis buvo su džinsinėmis kelnėmis, flaneliniais marškiniais, juoda nesugagstyta liemene ir juodu švarku. Nykščiai užkišti už diržo, abipus keturkampės plieninės sagties. Ant galvos plati nuzulinta ruda skrybėlė, avėjo auliniiais pentinuotais batais, kurie rodė jį esant ne darbininką.

Senasis sargas dirstelėjo į jį ir nugūrino prie durų, krumpliais trindamasis žandenais.

— Atsirado tie vaikinai, — pasakė jis ir pro bosą nuslerksėjo laukan.

Bosas žengė vidun trumpais, greitais storakojų žmogaus žingsniais.

— „Murėjui ir Redžiui“ aš parašiau, kad šį rytą man reikalingi du vyrai. Judu turit darbo korteles?

Džordžas įkišo ranką į kišenę, ištraukė korteles ir padavė bosui.

— „Murėjus ir Redis“ čia nekalti. Kortelėse parašyta, kad judu turėjot stoti į darbą šį rytą.

Džordžas nudelbė akis į kojas.

— Mus apmovė autobuso vairuotojas. Turėjom dešimt mylių eiti pėsti. Sako, jau atvažiuom, o dar buvo velniškai toli. O rytą niekas nepavežė.

Bosas prisimerkė.

— Turėjau išsiųsti į laukus grupes be dviejų žmonių. Dabar iki pietų jums nebėra prasmės ir eiti.

Jis išsitraukė iš kišenės užrašų knygelę ir atsivertė toje vietoje, kur buvo įkištas pieštukas. Džordžas reikšmingai pašnairavo į Lenį, ir šis linktelėjo viską supratęs. Šeimininkas palaižė pieštuką.

— Kaip tavo vardas?

— Džordžas Miltonas.

— O tavo?

— Jis Lenis Smolas, — atsakė Džordžas.

Šeimininkas užsirašė.

— Gerai, šiandien dvidešimta, vidurdienis, — jis užvertė knygelę. — Kur judu dirbot anksčiau?

— Vyde, — atsakė Džordžas.

— Tu irgi? — paklausė Lenį.

— Taip, jis irgi, — atsakė Džordžas.

Šeimininkas linksmai dūrė pirštu į Lenį:

— Nelabai jau jis šnekus, ar ne?

— Šnekumo nešnekus, bet užtat koks darbininkas.

Stiprus kaip jautis.

Lenis nusišypsojo ir pats sau pakartojo:

— Stiprus kaip jautis.

Džordžas pašnairavo į jį, ir Lenis nuleido galvą susigėdęs, kad pamiršo.

Staiga šeimininkas kreipėsi:

— Klausyk, Smolai! — Lenis pakėlė galvą. — Ką tu moki dirbti?

Lenis išsigandęs pažvelgė į Džordžą, prašydamas pagalbos.

— Jis moka dirbti viską, ką tik jam liepsi, — paaiškino Džordžas. — Moka važnyčioti. Gali nešioti grūdų maišus, vairuoti kultivatorių. Jis viską moka. Tik išbandykit.

Šeimininkas atsisuko į Džordžą.

— Tai kodėl neleidi jam pačiam atsakyti? Nemanokit apmauti manęs.

Džordžas garsiai sudejavo:

— Ooo! Aš ir nesakau, kad jis gudruolis. Visai ne. Aš tik sakau, kad jis puikus darbininkas. Gali pakelti keturių šimtų svarų dėžę.

Šeimininkas kruopščiai įsidėjo užrašų knygelę kišenėn. Paskui susikišo nykščius už diržo ir kone užmerkė vieną akį.

— Vadinasi, giri?

— Ką?

— Sakau, ko taip giri tą vaikina? Tikriausiai pasiimi jo alga?

— Ne, aišku, ne! Kodėl manot, kad apgaudinėju jį?

— Hm, dar nesu matęs, kad vienas vyrukas šitaip rūpintųsi dėl kito. Tiesiog noriu sužinoti, kodėl tu toks geras.

— Jis mano... pusbrolis, — pasakė Džordžas. — Prižadėjau senai jo mamai, kad pasirūpinsiu juo. Kai buvo mažas, arkllys įspyrė į galvą. Šiaip jis visai normalus. Tik nelabai gudrus. Bet dirba viską, ką tik liepsi.

Šeimininkas pasisuko į šalį.

— Taip, taisyti miežių maišus didelio proto nereikia. Bet kad man be šunybių, Miltonai. Aš prižiūrėsiu judu. O kodėl išėjot iš Vydo?

— Neliko darbo, — greitai atsakė Džordžas.

— O ką ten darėt?

— Mes... kasėm atmatų duobę.

— Gerai. Tik man be jokių šunybių, nes vis tiek yla išlįs iš maišo. Ne tokių gudrių vaikinių esu matęs. Po pietų eisit tvarkyti grūdų. Semsit miežius prie kuliamosios. Kartu su Laibio vyrais.

— Laibio?

— Aha. Toks aukštas, didelis. Susitiksit per pietus.

Jis staigiai nusigręžė ir žengė durų link, bet pusiaukelėję dar atsisuko ir pasižiūrėjo į abu vaikus.

Kai jo žingsniai nutilo, Džordžas atsisuko į Lenį.

— Juk turėjai tylėti kaip žuvis. Laikyti savo srėbtuvę užčiauptą, o kalbas palikti man. Vos nepraradom šitas vietas.

Lenis beviltiškai spoksojo į savo rankas.

— Aš pamiršau, Džordžai.

— Aha, pamiršai. Tu visad pamiršti, o paskui aš turiu suktis iš bėdos. — Jis sunkiai atsisėdo ant gulto. — Dabar jis nenuleis nuo mūsų akių. Turėsime labai saugotis, kad nebūtų jokių nesąmonių. Nuo šiol tu verčiau savo srėbtuvės nebepraverk.

Jis niūriai nutilo.

— Džordžai.

— Ko dar nori?

— Juk man arklys neįspyrė į galvą, ką, Džordžai?

— Bet būtų labai gerai padaręs, jei būtų įspyręs, — pik-tai pasakė Džordžas. — Būtų visiems mažiau buvę vargo.

— Tu pasakei, kad aš tavo pusbrolis, Džordžai.

— Tai buvo melas. Ir aš dėl to labai džiaugiuosi. Jeigu būčiau tavo giminė, tai nusišaučiau, — jis staiga nutilo, nu-ėjo prie atvirų durų ir iškišo galvą. — Ei, o kokio velnio tu klausaisi?

Senis lėtai įėjo į kambarį. Rankoje laikė šluotą. Paskui jį sliūkino aviganis pritraukta koja, pražilusiu snukiu, pilkomis pusaklėmis akimis. Jis nušlubavo į pasienį, tyliai inkšdamas atsigulė ir ėmė laižyti savo nušiurusį, kandžių išestą kailį. Sargas nuo šuns perkėlė akis į Džordžą.

— Aš nesiklausiau. Tik sustojau šešėlyje paglostyti savo šuns. Ką tik baigiau šluoti prausyklą.

— Ko šniukštinėji? — paklausė Džordžas. — Nemėgs-
tu, kai kiti lenda į mano reikalus.

Senis sutrikęs nusuko akis nuo Džordžo į Lenį, paskui
atgal.

— Aš tikėjau pro šalį, — pasakė jis. — Visai nieko
negirdėjau, ką judu, vaikinai, kalbėjotės. Man visai nerūpi,
ką judu šnekatės. Čia fermoje niekas nesiklauso ir nieko ne-
klausinėja.

— Ir gerai daro, — kiek atitoko Džordžas. — Antraip
ilgai nepadirbtų. — Sargo gynimasis jam patiko. — Eikš,
pasėdėk truputį, — pasakė jis. — Tas šuo velniškai senas.

— Aha. Užsiauginau iš mažo šuniuko. Kai buvo jaunas,
tai oho koks buvo aviganis.

Jis pastatė šluotą prie sienos ir krumpliais pasitrynė žilą
šeriuotą smakrą.

— Kaip jums patiko šeimininkas? — paklausė.

— Visai nieko. Atrodo normalus.

— Geras vyras, — sutiko sargas. — Tik reikia jį su-
prasti.

Tuo metu į baraką įėjo jaunas vyras — lieknas, rudo
veido, rudų akių ir tankiai garbanotų plaukų. Jo kairė ranka
buvo su darbine pirštine, kaip ir šeimininkas jis avėjo aukš-
takulnius batus.

— Kalbėjot su mano seniu? — paklausė jis.

Sargas atsakė:

— Jis buvo čia prieš minutę, Garbaniau. Atrodo, nuėjo
į virtuvę.

— Pamėginsiu susirasti, — pasakė Garbanius.

Jis pamatė naujokus ir sustojo. Šaltai nužvelgė Džordžą, paskui Lenį. Jo rankos per alkūnes pamažu sulinko, kumščiai susigniaužė. Jis visas įsitempė ir kiek susigūžė. Žvilgsnis pasidarė tiriantis ir grėsmingas. Lenis nuo to žvilgsnio ėmė muistytis ir nervingai mindžikuoti. Garbanius ryžtingai žengė prie jo.

— Tai jūs tie naujokai, kurių laukė mano senis?

— Ką tik atėjom, — tarė Džordžas.

— Tegu šneka tas dičkis.

Lenis sutrikęs pasimuistė.

— O gal jis nenori kalbėti? — paklausė Džordžas.

Garbanius staigiai apsisuko.

— Jei yra kalbinamas, tai ir kalbės kaip didelis. Kokio velnio tu čia kišiesi?

— Mudu kartu keliaujam, — šaltai atsakė Džordžas.

— Štai kaip.

Džordžas buvo įsitempęs, nejudėjo.

— Štai taip.

Lenis beviltiškai žiūrėjo į Džordžą, laikydamasis nurodymų.

— Ir tu neleidi tam dičkui kalbėti, taip?

— Jeigu nori ką pasakyti, gali sau kalbėti, — jis nežymiai linktelėjo Leniui.

— Mes ką tik atėjom, — tyliai ištarė Lenis.

Garbanius įsmeigė į jį akis, paskui pasakė:

— Kai kitą kartą su tavim kalbėsiu, geriau pats atsakyk.

Jis nusisuko ir išėjo, alkūnės vis dar buvo šiek tiek sulenktos.